

53

891.9915

խ-28

ՏՈՒՐ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ԸՆԾԱՅ

ՄԷԿ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Երկրորդ բարեփոխած տպագրութիւն

ՔՐԻՖԼԻՉ

Տպարան «ԷՊՈՒԱ» Մուգէլսկի պիւրետը, Մ 3

1914

2728

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Հայաստանի Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետության

2011-03-28

89/995

Խ-28

ՄԺԻՆԻՐԱՆԻ ԸՆԾԱՆ

ՄԵԿ ՊԱՏԿԵՐԻՈՎ

Երկրորդ բարեփոխած տպագրութիւն

2.128

ԹԻՖԼԻՉ

Տպարան «ԷԳՈՒԱ» Մուգէյսկի պրետու. № 2
1914

2632
41

ԾՆՆԻՅԵԼՆ ԸՆԾՈՅ

Փոքրիկ Սուրէնը սենեակում պառկած սաստիկ տենդի մէջ էր և անթարթ աչքերը բևեռել էր առաստաղին:

Նրա՝ թղթի պէս գունատ դէմքն ամբողջովին անշարժ էր. միայն շրթունքներն էին երբեմն-երբեմն՝ շարժւում՝ կարծես փսփսում ինչ որ բան:

Երեխայի կողքին, սեղանին կռացած, նրա ջահիլ դերձակունի մայրն անվերջ կարում էր. կարի մեքենայի չխշխկոցն էր միայն, որ ընդմիջում էր սենեակի ծանր լուսթիւնը:

Մայրը խոր մտածմունքի մէջ էր.

— Էգուց Սուրիկին ծննդեան օրն է: Աստուած իմ, այդ օրն անցեալ տարի, երբ ամուսինս կենդանի էր, ինչպէս ուրախ անցկացրինք: Իսկ այժմ...

Դերձակունին աւելի կռացրեց իր տանջուած գլուխն և արտասուքի կաթիլները սկսան գլուխի նրա աչքերից... Իսկ մեքենայի անիւն աւելի արագ սկսեց պտտուիլ նրա ձեռքին:

— Միթէ էգուց չի պիտի կարողանամ մի ուրախութիւն, թէկուզ մի չնչին գուարճութիւն պատճառել Սուրիկին, որ կեանքիս միակ ճրագն

է, աչքիս լոյսն է, միակ մխիթարութիւնս, յոյսս
և ամեն ինչս է:

Շուարած կիներ մտքում հաշում էր կարե-
վարձի համար իրեն հասնելիքը:

— Շատ շնորհակալ կլինիմ ի հարկէ, որ ով
ինչքան պարտ է՝ վճարի: Մի գուցէ տիկինը
կարեվարձիցս կտրի, կամ բոլորովին չվճարի...

Դերձակուհու կրծքից ականայ յոգւոց դուրս
թուաւ: Սակայն մտաբերեց իսկոյն, որ բժիշկը
պատուիրել էր հիւանդին չվշտացնել, միշտ ու-
րախ երևալ, որ չլինի տկարութիւնը սաստկա-
նայ:

Երեխան իրեն յանկարծակի անհանգիստ
զգաց ու անկողնում շարժուեց: Մայրը յետ նա-
յեց ու բռնազբօսիկ ժպտաց...

— Ինչո՞ւ չես խօսում, Սուրէն ջան, — հարց-
րեց մայրը, — էս է՝ կարս վերջացնում եմ, կգամ
կողքիդ կնստեմ:

Երեխան մտազբաղ երկար նայում էր մօր
աչքերին.

— Մի՞թէ բոլոր երեխաները ծննդեան օրն
ընծաներ են ստանում, մայրիկ:

— Դու էլ կստանաս, սիրելիս, անպատճառ
կստանաս, — անմիջապէս վրայ բերեց խեղճ
մայրն և նրա սիրտը կակծից ճմուռեց:

Սուրէնը նստեց անկողնում:

— Այնպէս չէ, մայրիկ, ծննդեան օրը տար-
ւայ ամենաուրախ օրն է, այո՞: Վաղն ես քանի՞
տարեկան կդառնամ:

— Ինչ, հոգիս, ուղիղ ինը տարեկան:

— Այո՞, ինը տարեկան: Իսկ յիշում ես՝ ան-
ցեալ տարի հայրիկն առաւօտ կանուխ մօտեցաւ
ինձ, մէկ-մէկ ուղիղ ութն անգամ համբուրեց և
ասաց. — «Այսօր ուղիղ ութն տարեկան ես, ես
էլ ուղիղ ութն անգամ համբուրում եմ քեզ»:

— Ես էլ, հոգեակս, վաղը քեզ ուղիղ ինն
անգամ կհամբուրեմ:

— Եւ...

— Եւ կնուիրեմ քեզ քո ուզած ընծան: Իսկ
սիրտդ ի՞նչ է ուզում, աչքիս լոյս:

— Մի սիրուն պատկերազարդ գիրք, մայրիկ
ջան, շքեղ պատկերներով, որի մէջ նկարուած
լինին զանազան կենդանիներ, թռչուններ, մար-
դիկ, սարեր, ծառեր, որոնց ես շարունակ կար-
տանկարեմ տետրերիս մէջ...

Մայրը հաշւեց, որ այգպիսի մի գիրք ամե-
նապակաս 50 կոպէկ կարժենայ, ու կրկին ա-
կամայ մի «ախ» ևս դուրս պրծաւ նրա կրծքից:
Տղան անհանգիստ նայեց մօր երեսին:

— Մայրիկ, հիւանդ հօ չէ՞ս:

Մայրն իսկոյն տեղից վեր կացաւ, մօտե-
ցաւ Սուրէնին, նստեց կողքին և ժպտադէմ
ցամքած ձեռներով սկսեց շոյել երեխայի գլուխն
ու դէմքը:

Կարծես այդ երեկոյ տղայի ճակատն աւելի
էր այրւում, սիրտն աւելի բաբախում:

— Ձէ, իմ սիրելիս, վաղը քո ծննդեան օրն
է, իսկ ծննդեան օրն ուրախ պիտի անցկացնենք:

Տես, էգուց անպատճառ վեր կացած լինիս և հագնուած:

Երեխան աւելի ամուր սեղմուեց մօրը, յետոյ նորից պառկեց բարձի վրայ:

Մայրը կրկին կարը ձեռն առաւ, աշխատում էր թաւշեայ զգեստը կարել վերջացնել, որ առանց այն էլ ուշացրել էր...

Որդեսէր մօրն անվերջ մաշում էր այն միտքը, թէ ի՞նչով պիտի գնի խոստացած ընծան իր անգին Սուրիկի համար...

Ձեռագործի վերջին կարը կթնել վերջացրել էր. նա զգուշութեամբ ծալեց զգեստը մեծ թղթարկղում, ապա մօտեցաւ երեխային, ասաց.

— Սուրէն ջան, կարճ ժամանակով քեզ մենակ եմ թողնում, դու չես վախենայ, չէ:

— Չէ՞ որ, մայրիկ ջան, ես միշտ մենակ եմ մնում, երբ դու գործով տանից գնում ես: Գիտես, մայրիկ, մենակ մնացած ժամանակս ինչի՞ մասին եմ մտածում. միշտ քո մասին և երբէք չեմ տխրում: Բայց այսօր շուտ դարձիր տուն. ես ուզում եմ որ շուտ լուսանայ այս գիշերը. — ասաց Սուրէնը և փոքրիկ ձեռներով փաթաթուեց մօր վզով:

— Ես իսկոյն կվերադառնամ, այստեղ՝ մօտիկ է, — նայեց մայրն երեխային անսպառնկ սիրով և շտապով հեռացաւ:

Լուսինը բարձրացել էր երկնակամարն ու իր ոսկեգոյն լոյսը լցրել սենեակը: Սուրէնը սպասում էր: Նա պառկած էր անշարժ, ականջ էր դնում մօր ոտնաձայնին. երբեմն էլ նրան երևում էր՝ թէ անա՛ ով որ բարձրանում սանդուղով և այդ մէկն իր հայրն է. ձեռին մի մեծ պատկերազարդ գիրք և մտնում սենեակը. «Բարի լոյս, Սուրէն, այսօր դու ճիշտ ինը տարեկան ես. արի, ես քեզ ինն անգամ համբուրեմ: Մէկ... երկու...»:

Եւ իբր թէ Սուրէնը ձեռը պարզում էր դէպի այն գիրքն ու իր երեսին զգում էր հայրիկի շնչառութեան տաքութիւնն և նրա կոշտ բեխերի ծակծկոցը...

Հիւանդ երեխան զառանցում էր...

Դերձակուհին երբ մտնում է զգեստատիրոջ տունը, աղախինը դիմաւորում է նրան նախասենեակում հետեւալ խօսքերով.

— Ինչո՞ւ այդպէս ուշացրիր, տիկինը խիստ չարացել է:

Աղախինը ձեռքից առաւ թղթարկղը, տարաւ միւս սենեակը:

Դերձակուհին իր շուրջն է դիտում:

Դռան բացուածքից երևում էր դահլիճը՝ ամբողջովին լուսաւորուած: Ի՞նչ կահկարասիք,

ինչ հայելիներ, թանկագին գորգեր: Իսկ մե-
տաքսէ բազմոցի վրայ նստած գիրքով բազմեց-
րած էր երեխայաչափ մի տիկնիկ՝ շքեղ հագ-
նուած...

Ամեն կողմից լսում էին ուրախ մանկա-
կան ձայներ:

Դերձակուհին ակնապիշ նայում էր այդ բո-
լոր շքեղութիւններին. նա մտքով տարուել էր...

— Այդ տիկնիկի փողով կարելի էր Սուրէ-
նիս համար ոչ միայն պատկերազարդ գիրք գնել,
այլ և նրան լաւ կերակրել, խնամել և բժշկել:

Դերձակուհին շնչում էր ծանր...

Շատ սպասեցներուց յետոյ վերջապէս աղա-
խինը յայտնում է և տալիս նրան դադարկ թղղ-
թարկղը. իսկ կարելավարձի մասին՝ ոչ մի խօսք:

Դերձակուհին խնդրում է կարելավարձը:

— Այսօր հիւրեր կան մեզ մօտ, բոլորովին
ժամանակ չունին քեզնով զբաղուելու, — ասում
է աղախինն և հեռանում միւս սենեակը:

Մի քանի րոպէից յետոյ նա դուրս է բե-
րում հաշիւը:

— Տիկինը կվճարի այն ժամանակ, երբ հա-
մոզուի որ զգեստը օրիորդի հագին լաւ է նշա-
տում, իսկ հիմա բոլորովին ժամանակ չունի
չափելու:

Դժբախտ կինն այս խօսքերը լսելիս՝ քիչ
մնաց ընկնէր, եթէ չբռնէր մօտի աթոռից: Նա
հազիւ լսելի մըմնաց.

— Ասա տիկնոջը, որ հիմա վճարի. եթէ

նկատուի որեւէ պակասութիւն, յետոյ կգամ կուզ-
ղեմ: Երեխաս տանը հիւանդ պառկած է:

— Հիւանդ է երեխադ: Այդ ինչ ասացիր.
հիւանդութեան անուն չտաս, թէ չէ՝ տիկինը
կարածդ շորը չի վերցնի. նա սաստիկ վախենում
է վարակիչ հիւանդութիւններից, — պատասխանեց
աղախինն այնպիսի ձայնով, որ դերձակուհին էլ
չկարողացաւ բան խօսել:

Թշուառ կինը զսղոյթ շուն քայլերով իջնում
է սանդուղներից: Դուրս գալով փողոցը, կրթնում
է պատին՝ բարձրաձայն հեծկտում:

— Ի՞նչ անեմ հիմա, որ ջուրն ընկնեմ:

Նա մտաբերում է որ իրեն էլի պարտ էին
ուրիշ երկու կանայք: Մէկը հէնց պատուէրի
ժամանակն էր յայտնել, որ տօներից յետոյ
կվճարի. իսկ միւսը սպառնացել էր թէ՛ այլ ևս պա-
տուէր չի տալ, եթէ վճարի մասին խօսք բաց
կանի: Ամեն կողմից ճանապարհը փակ էր մտա-
մոլոր կնոջ առաջ, ոչ մի ելք: Տանը ծախելու
իրեղէն չէր մնացել, բոլորը ծախուած, կամ
գրաւ էր դրուած: Նա պատրաստ էր տանել,
գրաւ դնել հագի վերաբերուն էլ, եթէ ուշ չլինէր
և գրաւատները բաց լինէին:

Ցուրտը թէև սաստիկ էր, բայց դերձակու-
հին այդ չէր զգում. նա քայլում էր շտապով,
որովհետև Սուրէնը տանը մենակ սպասում էր:

— Տէր Աստուած, ինչո՞վ գնեմ Սուրիկիս
համար պատկերազարդ գիրքը, — մտածում էր
անճար մայրն և զիտէր, որ եթէ երեխան խու-

տացած ընծան չստանայ, տկարութիւնն աւելի պիտի սաստկանայ:

— Ո՛հ, իմ անգին, իմ անուշ բալա,— հեծում էր անմխիթար մայրը: Նրա ոտները ցրտից և յոգնածութիւնից արձձի պէս ծանրացել էին:

Վերջապէս նա մօտենում է իրենց տանը, կանգ է առնում, աշխատում է հոգեկան յուզմունքը հանգստացնել և ապա ներս մտնել:

Այդ վայրկենին նրա ականջին լսելի է լինում մի աղիողորմ թոյլ մլաւոց: Դերձակունին նայում է շուրջը, տեսնում կատուի մի սպիտակ ձագ, որ կծկուել էր գետնայարկի լուսամտին և ցրտից դողում էր. դերձակունու գութը շարժուեց:

— Խեղճ կենդանին այստեղ ցրտից և սովից կատկի,— ասում է նա և իսկոյն իր ձեռն է առնում նրան:

Նոյն բոպէին մի գեղեցիկ միտք է ծագում նրա գլխում.

— Սա լաւ ընծայ կլինի Սուրիկիս համար:

Կատուն գրկած բարձրանում է նա տան սանդուղներով, բաց է անում կամացուկ նախասենեակի դուռն, ականջ դնում. — սենեակում կատարեալ լուծիւն էր տիրում. Սուրէնն էլ խորը քնած:

Անմիջապէս նա կատուն կերակրում է կաթով, մի շոր է փռում վառարանի մօտ և կատուն պառկեցնում:

Երբ մայրը նորից սենեակն է մտնում,

Սուրէնը մահճակալի վրայ անհանգիստ ա և ձաճիկ կողքի վրայ շուռ էր գալիս և սաստիկ տենդի մէջ զառանցում էր:

Մայրը նստում է կողքին՝ աթոռի վրայ, գլուխը դնում աթոռի կոնակին և անթարթ աչքերով նայում որդու գունատ դէմքին:

— Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, միթէ այս միակ մխիթարութիւնս էլ կիւեւ ինձնից, — մտածում էր նա շարունակ և արտասուքը լիառատ ծորում նրա այտերովը:

Հիւանդը գիշերը ծանր է անցկացնում. մէկ անգամ է միայն զարթնում մինչև առաւօտ, խուրձանով շուր պահանջում և կրկին ընկնում մահճակալի վրայ:

Ողջ գիշերը մօր աչքին քուն չեկաւ: Լուսադէմին միայն, երբ ձմեռուայ արևն իր թեք ճառագայթները գցել էր սենեակի լուսամտով ներսը՝ ուղիղ երեսայի մահճակալի վրայ, Սուրէնը յանկարծ տեղից վեր թռաւ, նստեց անկողնու մէջ:

Մայրն այդ պահին մօտը չէր. Սուրէնը նայում է կողքի աթոռին, սեղանին, բարձի տակ, — ոչ մի ընծայ, ոչ մի պատկերազարդ գիրք: Այդ բոպէին նախասենեակի դուռը բացւում է և շէմքին երևաց մայրը: Նա ձեռքին բռնել էր կատուի սիրուն ձագը՝ մաքուր լուացած, վզին կապոյտ ժապաւէն կապած:

— Ահա, տես, իմ աչքիս լոյս, քեզ ի՞նչ ընծայ եմ բերել: Շատ տարի այսօրին հասնես

առողջ, ուրախ: Արի, ինն անգամ համբուրեմ քեզ, չէ՞ որ դու այսօր ուղիղ ինը տարեկան ես:

Երեխայի գունատ դէմքն ուրախութեամբ ցուեց: Նա հրճուանքով դիտում էր կատուին: Ահենդանի կատու, նկարածից աւելի սիրուն:

Սուրէնի ուրախութեանը չափ չկար: Աչքերը լայն-լայն բացած՝ նայում էր փոքրիկ կենդանուն. կատուն էլ գոհ էր իր վիճակից՝ տաք սենեակ, փափուկ անկողին:

Փիսիկը մէջքն ուռցրեց, գլուխն երկարացնելով՝ բեխաւոր դունչը թափահարելիս՝ Սուրիկի ծիծաղն այնպէս շարժեց, որ մտատանջ մայրը մի րոպէ մոռացաւ իր ամբողջ վիշտը, ինքն էլ սկսեց նրա հետ ծիծաղել:

— Մայրիկ, մայրիկ, տես, տես, փխտոն ինչպէս երկարեց. մոմուտ է՝ լսում ես:

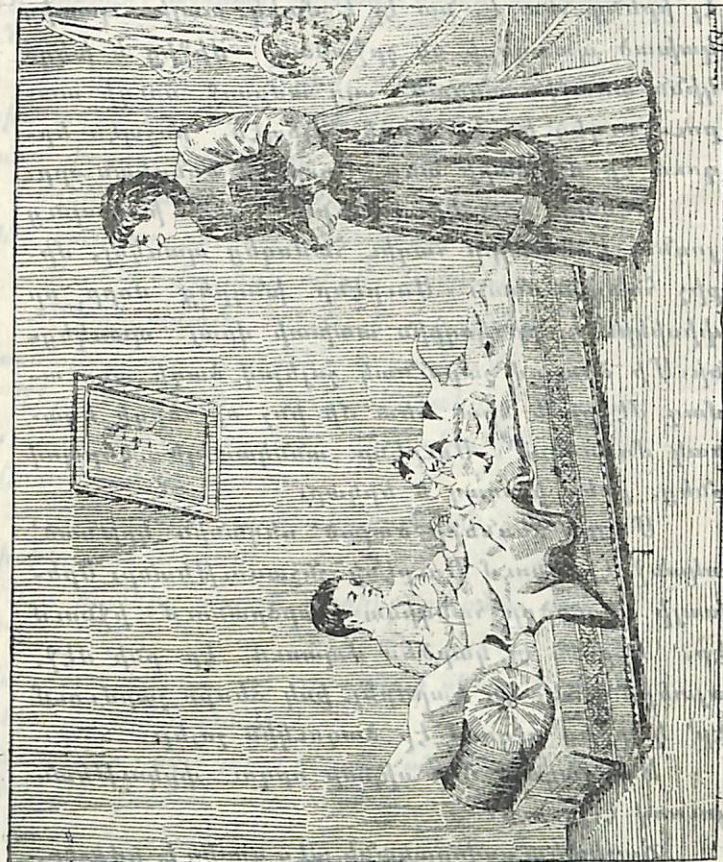
Սուրէնը փորձում է շփել փիսիկի աղուամազը ու կրկին ծիծաղում: Ձազը աւելի մօտեցաւ Սուրիկին, մանրիկ տտամներով սկսեց խաղալ Սուրէնի մատներին հետ, շուռ գալ մէջքի վրայ և թաթիկներով խաղալ նրա ձեռներին մատների հետ:

— Օհօ, ինչ շուտով սիրեց քեզ, Սուրէն ջան:

— Իսկ ես պակաս եմ սիրում փիսիկին, — պատասխանում է Սուրէնը և խնդրում է հազցընել բլուզը, որ երկար կարողանայ նստել:

Մայրն անմիջապէս կատարում է նրա խնդիրը: Կատուի ձազը Սուրիկի համար մի մեծ ու-

րախութիւն էր. Սուրէնը դեռ իր բաժին կաթից լցրեց փոքր աման, դրեց նրա առաջ: Փիսիկը կծկուեց և սկսեց իր երկար ու նեղ լեզուով

լակել կաթը, յետոյ՝ երբ կշտացաւ, փռշտաց ու դունչը թաթիկներով սրբեց:

Առաւօտից սկսած Սուրէնը ծիծաղելուց չէր

գաղարուժ: Կատուի իւրաքանչիւր շարժուածքը նրան ծիծաղաշարժ էր. իսկ մօրն այնպէս էր թւում, կարծես թէ այդ օրը մեռած ամուսինն էլ իրենց հետ է, նա էլ է մտիկ տալիս պատից կախած պատկերի սև շրջանակի միջից և խեղճ կինն առաջին անգամ այդ ամբողջ սուգի տա-
րում ուզեց երգել, երգել այնպէս, ինչպէս եր-
գում էր մի տարի առաջ Սուրէնի ծննդեան օրը:

Կէսօրը մօտ էր: Սուրէնը շատ խաղալուց յոգնել էր. մայրը հազիւ համոզեց պառկել, մի-
քիչ հանգստանալ: Սուրէնը խնդրեց մօրը, որ
փխիկին էլ իր կողքին տախտի վրայ պառկեց-
նի: Մի ձեռքով շարունակ շոյելով ձագի աղուա-
մազ մէջքը և նրա հետ մի ինչ որ երգի եղա-
նակ մոմտալով՝ Սուրէնը աննկատելի կերպով
քնեց, քնեց խաղաղ և երկար:

Մայրը ձեռները ծալած՝ սեղանին կրթնած՝
ականջ էր դնում Սուրէնի շնչառութեանը: Երե-
խայի կուրծքը հանգիստ բարձրանում իջնում
էր, երբեմն էլ կարծես ժպտում էր քնի մէջ.
այտերն առել էր կարմրել. իսկ ձեռքը շարժում
էր՝ կարծես ուզում էր ձագուկին շոյել:

Խանդակաթ մօր սիրտը որդու փրկութեան
յուսով է լցւում:

Ճաշից ետ սովորականի պէս գալիս է բժիշկը,
միայն այս անգամին Սուրէնին մահճակալին
նստած է տեսնում, կատուի ձագի ոտիւնների
վրայ բարձրաձայն ծիծաղելիս. կատուն վազվզում
էր թելի կոճի ետևից ու աշխուժով խաղում:

— Այ դու չարածճի, իմացայ վերջապէս՝ թէ
ո՞ւմ համար էիր պահում քո ուրախութիւնը:

Քննում է հիւանդին բժիշկը, և քանի աւե-
լի էր քննում, այնքան շատանում էր ուրախու-
թիւնը:

— Ասլրես, դու Սուրիկ, ախր ասում էի, որ
կտրիճ տղայ ես: Դէհ, հիմի սրանից ետ շուտով
կսկսես վազվզել փխիկիդ հետ սենեակում:

Բժշկի յուսալի խօսքերը դերձակուհու աչ-
քերին փայլ տուին. նա անհամբեր հարցնում է.

— Ուրեմն՝ վտանգն անցե՞լ է պարոն բժիշկ:

— Միանգամայն անցել է. աչքներդ լոյս,
զուարճալի խաղը հրաշքներ է գործում:

Ծերունի բժիշկը նախասենեակում վերաբ-
կուն է հագնում, որ գնայ, դերձակուհին ամուր
սեղմում է բժշկի ձեռքը:

— Ո՛հ, տիկին, շնորհակալութեան արժանի
է փխիկը, ոչ թէ ես:

Այդ բոպէից սկսած փխիկը դարձաւ իսկա-
պէս խեղճ կնոջ համար ծննդեան ընծայ, որով-
հետև զգում էր, որ այդ օրուանից սկսել է ինքն
ապրել, վերստին ծնուել:

Այդ օրը չափազանց ուրախ անցաւ թէ Սու-
րէնի և թէ դերձակուհու համար:

Միւս առաւօտ՝ Սուրէնն այնքան էր կաղ-
դուրուել, որ տետրը ծնկանը դրած՝ նկարում
էր փխիկին. իսկ չարածճի փխիկը բոպէ անգամ
հանգիստ չէր նստում մի տեղ: Ո՛րչափ էր չար-
չարւում փոքրիկ նկարիչը և աշխատում էր իրեն

առողջացնողին քիչ-շատ նման պատկերով դուրս
բերել:

Տասն օրից յետոյ Սուրէնն անկողնուց վեր
էր կացել, նստել սեղանի մօտ. իսկ կտառն
նստել էր դիմացի պատուհանը՝ տաքանում էր
արևի ճառագայթների տակ: Սուրէնը շտապով
նկարում էր կտառին պառկած դիրքով և ուրա-
խութիւնից բացականչեց, որ փիսիկը նման էր
հանուել:

Անցան շատ տարիներ: Սուրէնը մօր աշխա-
տանքով դարձաւ յայտնի նկարիչ:

Ես պատահամբ այցելեցի նրա պատկերնե-
րի ցուցահանդէսը: Նրա նկարների մէջ տեսայ
խեղճ ու կրակ երեխաներ, բեռնակիր մշակներ,
փողոցներում թափուած բանւորներ:

Բոլոր նկարների մէջ իմ աչքը աւելի գրա-
ւեց մի նկար: — Սենեակի խորքում, տախտի
վրայ, անկողնու մէջ նստած էր մի հիւանդ,
զուռնատ երեխայ. նրա վերմակի վրայ կանգնած
էր կատուի ձագ, կապոյտ ժապաւէնը վզին, որ
նայում էր ուղիղ երեխայի աչքերին: Այդ մօ-
մենտին երեխայի դէմքը հրճուանք և ուրախու-
թիւն էր արտայայտում. իսկ մայրը՝ մի կողմ
կանգնած՝ աչքը իր սիրապուն որդուց չէր կրտ-
րացնում, կարծես ուզում էր հարցնել.

— Տէր Աստուած, Տէր Աստուած, միթէ
պիտի սրան էլ խլես ինձնից:

Երբէք չեմ մոռանայ այդ պատկերը:

ԻԼԻՐԸ ԵՆԹԱՐԿՎԵԼ Ե ԱՆՏԱՀԱՆՄԱՆ

10/IV 42թ.

«Ազգային գրադարան

NL0398963

Վաճառում են նոյն հեղինակի

1. Նապօնիա	3 կ.
2. Ծիծաղաբեր, պատկերադարձ, 200-ի չափ
ընտիր գուարճախօսու թիւն—անեկգօտներ,
երկրորդ տպագր. բարեփոխած	30 կ.
3. Զանգի, երկու պատկերով	5 կ.
4. Ծննդեան ընծայ, մէկ պատկերով, երկրորդ
տպագ. բարեփոխած	5 կ.

Գինն է 5 կո֊իկ.

Վերև յիշուած գրքոյիների պահեստը մեզ մօտ
է. գումարով գնողներին մեծ զեղծ: Յանկացողները
կարող են զիմեղ ամեն ժամանակ մեր մշտական հառ-
ցէով Тифлисъ, Лысогоорскій переулокъ № 6. Хаца-
туру Хачатряну.

Ծախւում են նոյնպէս ամեն տեղերի գրա-
վաճառների մօտ: